

waren dan ook de Duitse militaire behoeften die in ons land tot omvangrijke paardenvorderingen leidden¹, hoofdzakelijk van trekpaarden, af en toe ook van rijpaarden.² Die vorderingen vonden plaats met inschakeling van de Nederlandse overheid; deze achtte het vooral van belang, te bevorderen dat de landbouwsector zo weinig mogelijk getroffen zou worden. Moesten daar toch paarden aan onttrokken worden (en dat was onvermijdelijk), dan werd nauwkeurig nagegaan op welke bedrijven de paarden het best gemist konden worden. Naast de officiële vorderingsacties schakelde de *Wehrmacht* soms ook paardenhandelaren in. Tot in de zomer van '44 zijn in totaal, voorzover bekend, bijna 43 000 paarden gevorderd, van welke de boeren er naar zeer globale schatting ca. 38 000 moesten afstaan, ofwel 12% van de paarden die in '40 op de boerenbedrijven aanwezig waren. Men moet daarbij wel bedenken dat door de *Wehrmacht* als regel de beste paarden gevorderd werden en dat de meeste boeren aan hun paarden bijzonder gehecht waren.

Nu de klompen – een simpel artikel, maar zonder klompen was het boerenbedrijf niet uit te oefenen.³

Vóór de bezetting werden, hoofdzakelijk in de landbouw, per jaar ca. 10 miljoen paar klompen verbruikt. Er was een grote invoer o.m. uit België, maar de meeste klompen, ca. 6 miljoen paar, werden in ons land vervaardigd, zulks in meer dan 600 klompenfabrickjes, waar in totaal ca. drieduizend arbeiders werkten, en door een twaalfhonderd klompenmakers. De invoer uit België viel spoedig vrijwel geheel weg. Aanvankelijk slaagde men er in, de klompenproductie belangrijk uit te breiden (tot 9 miljoen paar in '41) zodat men in de eerste twee bezettingsjaren de landbouwers (die als regel per persoon per jaar zes paar klompen nodig hadden) voldoende helpen kon. Van '42 af liep het mis. Van het voor klompenfabricage geschikte populierenhout werd in '42 door de Duitsers, die dit hout voor groentekistjes nodig hadden, een derde gevorderd, in '43 zelfs de helft, en bovendien moesten de klompenfabrickjes een belangrijk deel van hun productie (de totale productie was in '42 5½ miljoen paar) voor de export naar Duitsland

¹ In de zomer en herfst van '42 werden ook honden gevorderd. In een aantal gemeenten werden de hondenbezitters toen opgeroepen, hun hond te laten keuren. In Utrecht vergat de NSB-burgemeester daarbij bekend te maken dat de honden een 'minimum-schofhoogte van 50 centimeter' moesten hebben. Enkele duizenden Utrechtenaren verschenen met hun hond ter keuring. 'Uiteraard bleven', aldus het illegale blad *Slaet op den Trommele*, 'de meeste der verzamelde dieren onder deze maat. Daarentegen hebben al diegenen die te Utrecht en elders zich bereid toonden, hun trouwe makker voor eigen rust op te offeren, de 'schof'-hoogte ruimschoots bereikt.' (*Slaet op den Trommele*, 21 (juli 1942), p. 4) ² Seyss-Inquart hield er in '42 vier rijpaarden op na. ³ Wij ontleen onze gegevens aan A. J. van der Leeuw: *Huiden en leder, 1939-1945*, hoofdstuk XIII.